

Rukopisné zprávy a pamětní zápisy ze Stonařova — — příspěvek k poznání historie obce

LUBOMÍR PELTAN

Nejstarší rukopisnou zprávou jsou Dějiny stonařovského farního kostela a školy ze dne 15. dubna 1945, které byly napsány farářem Antonem Hofbauerem.¹

Autor se v úvodu zmiňuje o vypovězení posledního evangelického pastora² a o změnách v rozsahu církevní správy farního obvodu.³ Po nástupu prvního katolického faráře Davida Bernarda Zimmermanna⁴ následuje jejich jmenovitý přehled s uvedením délky setrvání v úřadě. Za Tobiase Stutze byl roku 1694 veden spor s magistrátem města Jihlavy ohledně odevzdávání desátků z pozemků okolních zaniklých vesnic. Ochranu a zprostředkování hledal ve své při u biskupské konzistoře v Olomouci. Za jeho následovníka Mathiase Linharta bylo provedeno narovnání ve věci otínských desátků a za Antona Oelslera došlo 1. července 1779 ke zrušení naturálního desátku jeho převedením na peněžní dávky.

Stonařov měl v roce 1845 214 domů, 1721 obyvatel římskokatolického vyznání a 4 nekatolíky. V přifařených obcích Suché bylo 275 obyvatel, 24 domy, Prostředkovických 180 obyvatel, 24 domy, Otíně 214 obyvatel, 27 domů, Falknově (Sokolíčku) 88 obyvatel a dvůr Zhořec na brtnickém panství měl 12 obyvatel.

Povinností faráře vůči královskému krajskému městu Jihlavě bylo zajistit povoz k nemocnému a křesťanského učitele. Příjem fary sestával z placených desátků ve výši 1429 zlatých 36 krejcarů vídeňské měny, desátků v naturáliích ze stonařovského hostince č. 183 a prostředkovického mlýna č. 10, dále z obhospodařovaných farských pozemků ve vlastní režii o výměře 28 jiter a 1501 sáhu², jejichž roční výnos činil podle majetkového výkazu přiznaných pozemků z 20. června 1820 130 zl. a 1/4 kr. Celkový důchod farnosti byl 724 zl. 10 a 4/5 kr. konvenční měny. Z toho byl vydržován kaplan, domácí personál, placena daň 36 kr. konvenční měny a zapravovány zbývající výdaje. Kromě výše uvedeného patřil k faře také kostelní les o výměře 90 000 sáhů², z něhož platilo církevní obročí daň a ročně odebíralo dříví ke spotřebě.

Podle ústního podání měla kaple stojící u kostela sloužit v době reformace zbytku katolíků, zatímco ve farním kostele se vykonávaly protestantské bohoslužby. V souvislosti se stářím věže byl uveden letopočet 1591 vytesaný nad jejím vchodem. Při opravě věže

byl na jejím vrcholu nalezen rovněž letopočet 1591 a na starých dřevěných hodinách se dal přečíst letopočet 1593.

Kostel měl pět oltářů. Nad hlavním se nacházel obraz znázorňující zavraždění knížete Václava, patrona kostela. Od hlavního vchodu vpravo byl oltář sv. apoštolů Petra a Pavla, zde stála též křtitelnice a proti ní oltář sv. Kříže. Nalevo od hlavního oltáře byl umístěn jako první Nanebevstoupení sv. Panny Marie a jako druhý sv. Jana Nepomuckého. Všechny měly přenosný oltář.

Ranní bohoslužby se konaly v době od sv. Václava do sv. Jiří v neděli a ve svátek v 7, velká v 10 hodin. V týdnu se sloužila mše svatá v 7 a druhá v 8 hodin pro školní děti. Od sv. Jiří do sv. Václava začínala v neděli a ve svátek ranní mše o půl sedmé a velká o půl desáté, v týdnu v 6 a v 7 hodin. Odpolední bohoslužby se konaly celoročně ve 4 hodiny. Z procesí se nevykonávala žádná kromě předepsaných na sv. Jana Nepomuckého a o Božím těle. Prosebné hodiny byly konány jen podle nařízení duchovního úřadu, nebo v případě přetrvávajícího nepříznivého počasí a mimořádného sucha. Při kostele byly čtyři nadace: podpůrná, Aloise Buchty, Adalberta Buchty a biskupská.⁵

Na věži bylo pět zvonů. První vážil patnáct centnýřů, druhý 6 a 3/4 centnýře, třetí 3 centnýře, čtvrtý a pátý každý po 70 librách. Uvedené zvony podobně jako samu věž měla na starost obec. Za to neplatila nic při vyzvánění. Hřbitov byl v roce 1836 přemístěn z bezprostřední blízkosti kostela východním směrem na kraj obce k úpatí holého vrchu při obchodní silnici na Třebíč. Téhož roku byl požehnán Filipem Dvořáčkem, jihlavským děkanem a farářem v Urbanově.

Kostelní jmění se skládalo z 1280 zl. 34 kr. konvenční měny a 5157 zl. 30 kr. vídeňské měny. Celoroční příjem obnášel 300 zl. vídeňské měny a vydání 250 zl. vídeňské měny. Na Boží tělo pobíral učitel od kostela 2 zl. a hudebníci 4 zl. 30 kr. O požitek z kostelní louky se dělil s kostelníkem, a to tak, že mu náležel její výnos každým třetím rokem. Za svou námahu měl kostelník 3 zl. konvenční měny a za zvonění 1 zl. 3 kr. ročně. Farní budova byla udržována jihlavskou obcí a k tomu přispívalo duchovní obročí jednou desetinou.

V roce 1782 zřídil jihlavský magistrát jako školní patron jednu školní místnost a vybavil ji potřebným.⁶ V roce 1794 byl oddělen byt učitele a zřízena místnost pro dvě třídy. Vyučování se dělilo na dopolední a odpolední. Kvůli vysokému počtu docházejících dětí bylo učitelovo bydlení v druhém pokoji nepraktické, a proto mu byl v roce 1811 přidělen byt v tzv. Herrenhofu.⁷ V roce 1845 do dvoutrídni školy docházeli 302 žáci, z toho bylo 150 chlapců, opakujících ročník 147.

Příjem učitele sestával z výnosu 3 jiter 348 sáhů čtv. pozemků a z obecní louky. Z přiškolených obcí dostával zadního žita 15 a 1/8 měřice a v poplatcích 28 zl. 6 kr. Školní poplatek činil na každého žáka v 1. třídě 4 kr. a ve 2. třídě 8 kr. K tomu měl roční výnos ze štóly.

Chudinský ústav⁸ vlastnil kapitál 33 zl. 20 kr. konvenční měny a 5386 zl. 53 kr. vídeňské měny, který byl uložen jednak v obecních, jednak v soukromých pozemcích. Úroky ročně obnášely 142 zl. Celkový příjem byl téměř 340 zl. vídeňské měny ročně. Obyvatelé chudobince byli podělováni týdenními porcemi jídla. Mezi 31 osob bylo v roce 1844 rozděleno 318 zl. 58 kr. vídeňské měny.

Následující čtyři texty,⁹ všímající si více obecních záležitostí, byly psány kroni-
kářskou formou jako příležitostné pamětní zápisy nebo zprávy a uloženy při často se
opakujících opravách v makovici věže.¹⁰

V zápise uloženém při osazení kříže a cibule a napsaném poštovním expeditorem
Franzem Neusserem 5. srpna 1864 se píše, že 5. října 1842 umístil na vrchol věže
nový kříž a cibuli pořízené na náklady obce. Jak kříž, tak cibule se však 26. prosince
1862 zřítily. Vlivem prodlení, způsobeným stavbou lešení, došlo k nápravě až o dva
roky nato tesařským mistrem Martinem Neubauerem spolu se synem Johannem, rovněž
tesařským mistrem, a klempířským mistrem Josefem Kämerlingem.

Městečko mělo v roce 1864 1800 obyvatel a 223 domy, obecního starostu, čtyři radní
a čtrnáct členů obecního výboru, faráře, kaplana, poštmistra, poštovního expeditora,
expeditora telegrafního úřadu v Jihlavě, ranhojiče a porodního lékaře, nadučitele a pod-
učitele.

Pamětní zápis, provedený při další opravě kříže a cibule na věži, ze dne 29. září
1889, napsaný nadučitelem Eduardem Mrhou, je již podrobnější. Nejdříve zdůvodňuje
opravu provedenou pokrývačským mistrem Franzem Latzkou z Jihlavy a pak přechází
k bouřlivému roku 1866, který připomíná popisem celodenního pochodu pruského vojska
a líčením jeho nočního ležení 10. července ve Stonařově, kdy také došlo k potyčce mezi
pruskými jezdci a rakouskými husary u vrchu Kalvárie. Za noční jízdy po silnici se také po-
ranili koně pruských jezdců u prostředkovického kříže o úmyslně natažené dráty stržené
z telegrafních tyčí. Tento čin měl málem katastrofální následky pro představitele obce.

V listopadu téhož roku vítali stonařovští před budovou pošty nekonečným jásotem cí-
saře Františka Josefa I. a vyslechli jeho povzbudivá a útěšná slova.

Otevřením c.k. privilegované rakouské Severozápadní dráhy¹¹ byl veškerý provoz na
říšské hlavní silnici podlomen a obec tím velmi utrpěla. Dovídáme se, že i přes zpočát-
ku tak čile provozované a bohatě výnosné pletařské řemeslo je všechno bohatství oby-
vatel mizivé a nyní musí mnoho pracovitých obyvatel hledat svoji obživu v cizině.
Z toho důvodu také ubývá populace.¹² Zemědělství vynáší následkem cen sotva na
nuznou obživu a nejnezbytnější výlohy, i když nechybí píle a snaha o racionální provoz.

Zaznamenány a popsány byly také ničivé požáry té doby. Tak v roce 1870 vyhořela
část zástavby pod školou až po tzv. Hodrcál, celkem 37 domů. V roce 1879 a 1883 vy-
hořely domy na náměstí podél silnice od pošty nahoru. Nouze tehdejších postižených
vlastníků usedlostí byla nevypsatelná. Zdejší hasiči spolu s brtnickými a kněžickými se
od té doby snažili odvrátit obcházející neštěstí.

V letech 1886 – 1887 byla za pomoci přiškolených obcí Otína a Sokolíčka postavena
čtyřtřídní národní škola. Vzhledem k velké chudobě a obecním výlohám vymohli
představitelé obce značnou podporu u c.k. okresního hejtmana.

Stonařov, který byl jako městečko začleněn do volební skupiny měst, měl v roce
1889 1786 obyvatel většinou německé národnosti a 231 domů. V závěru se uvádí pě-
tičlenná obecní rada včetně starosty, třinátičlenný obecní výbor, obecní tajemník, dva
představitelé duchovní správy, pětičlenný učitelský sbor, poštmistr, strážmistr, předsta-
vený Živnostenského řadového společenstva, sedmičlenná školní rada, čtyřčlenný
výbor sboru dobrovolných hasičů a čtyřčlenný výbor místní skupiny Německého
školského spolku Vídeň.

Dalším zápisem je Příspěvek ke stonařovské kronice o zřízení všeobecné živnostenské pokračovací školy ve Stonařově v roce 1911, který pochází od správce školy v Otíně Franze Wutschka. Pokračovací škola byla otevřena 8. října 1911. V zápisu se odůvodňuje nutnost řemeslného podnikání pro obec a její obyvatele.

Nejrozsáhlejší zprávou je Historie tržní obce Stonařova, napsaná 13. srpna 1912 obecním tajemníkem Josefem Linkem.¹³ Jde o pokus zachytit v datech události z dějin obce od nejstarší doby až po její charakteristiku těsně před první světovou válkou.

Roku 1531 Jan a Ctibor Roubíci z Hlavatec prodali městu Jihlavě městečko Stonařov s tvrzí stejného jména, dvorem, pivovarem a kostelním podacím, vesnice Prostředkoviče, Suchou, Nevcehli, zaniklé vesnice Pfaffendorf, Falknov, Regenholz a pustou tvrz Hirspiel. V roce 1782 obdržel Stonařov od císaře Josefa II. privilegium na konání tří výročních, stejného počtu dobytčích a týdenního trhu.

Dne 22. května 1808 byl ve Stonařově slyšet kolem šesté hodiny ranní harmonický zvuk, jaký vydávají hudební nástroje, který se brzy změnil v hromobití. Po něm následovalo hrčení podobné drkotání vozů a hvízdání připomínající tureckou hudbu. Mezitím pokryla obec načervenalá mlha, která po první ráně tak zhoustla, že nebylo vidět dál než na vzdálenost dvanácti kroků. Během tohoto úkazu, který trval asi osm minut a pohyboval se od severovýchodu k jihozápadu, začaly na městečko a jeho okolí padat velké kameny pokryté černošedou kůrou. Směr jejich letu byl kolmý a zčásti šikmý, většinou se zabořily do země. Kolem desáté hodiny dopoledne bylo již opět jasno.

Po zkoumání se zjistilo, že třesk a chvění vzduchu se šířilo na 12 mil k jihu a 8 mil na východ. Váha kamenů, jejichž počet se udával na 200 kusů, se pohybovala od 2 do 3,25 liber a některé byly nalezeny až v hloubce 24 coulů. Uprostřed náměstí dopadl 2 libry těžký kámen 10 coulů před nohy Antona Kladenského a zabořil se 4 couly hluboko do udusané země.¹⁴

Během opravy věže v roce 1842 byly do makovice uloženy mince a zápisy. V roce 1873 byl v obci založen sbor dobrovolných hasičů. Na pondělí velikonoční 16. dubna 1900 došlo k velkému požáru, při kterém shořelo 28 domů včetně radnice. O rok později 25. září 1901 začalo navečer hořet v domě č. 158. Odtud se oheň postupně přenesl až ke stavení č. 173. Popelem lehla řada obytných a hospodářských stavení na severní straně náměstí a při silnici směrem k Jihlavě. Škoda činila 100 000 K.

Dosud holý vrch Galgenbiegel zvaný též Kalvárie byl v roce 1900 zalesněn. Spolkem Němců jihlavského jazykového ostrůvku byl na počest stého výročí úmrtí básníka Friedricha Schillera zřízen parčík, ve kterém byla umístěna pamětní deska a zasazen dub. Parčík byl slavnostně předán obci 7. 5. 1905. Roku 1908 byla osázena stromy hráz a cesta kolem horního mlýnského rybníka. Téhož roku byla zřízena mateřská škola.

V letech 1911 – 1912 proběhla rozsáhlá oprava střechy, cibule a lucerny kostelní věže. Rozpočet na náklady činil 24 000 K. V roce 1912 byly ve Stonařově 294 domy a žilo zde 1342 obyvatel.

Přestože půda nebyla nejlepší, při velké práci dávala dobrý užitek. Žitu, ovsu a bramborám se zde dařilo, takže chov dobytka se i při panující drahotě vyplácel. Vedle obživy v zemědělství hledalo obyvatelstvo již dříve jiné zdroje. Od konce 17. století se živilo pletením rukavic, punčoch a bačkor. Vedle domácího ručního pletení byla od roku 1897 zavedena strojová výroba u firmy Antona Krebse a od roku 1907 u firmy Johanna Kladenského. V obci se nacházela německá pětitřídní národní škola, mateřská

škola a živnostenská pokračovací škola. Dále zde byl lékařský zdravotní obvod, poštovní a telegrafní úřad s telefonní hovornou a četnická stanice.

Působily zde tyto zájmové, hospodářské a politické spolky a svazy: Ortsgruppe des Deutschen Schulvereins (místní skupina Německého školského spolku), Frauen und Mädchenortsgruppe des Deutschen Schulvereins (ženská a dívčí skupina Německého školského spolku), Bund der Deutschen Mährens (Svaz Němců Moravy), Deutscher Jugendbund (Německý svaz mladých), Reichsverband deutscher jugendlicher Arbeiter (Říšský svaz německých mladých dělníků), Freiwillige Feuerwehr (Sbor dobrovolných hasičů), Militär – Veteranen – Verein (Spolek vojenských vysloužilců), Raiffeisen – Vorschuss – Kassa (Spořitelní a záloženský spolek),¹⁵ Landwirtschaftlicher Verein (Zemědělský spolek, 1910), Verein deutschen Agrarier (Spolek německých zemědělců, 1911), Verschönerungs und Anpflanzungsverein (Okrašlovací a pěstební spolek, 1911).

V městečku existovala řemeslnická a obchodnická živnostenská vrstva. K obecním provozovatelům patřili: 8 obchodníků smíšeným zbožím, 6 hostinských a výčepní pálenky, 5 řezníků, 3 ševci, 2 mlynáři, 2 zedníci, 2 truhláři, 2 koláři, 2 porodní báby, 2 bednáři, tesař a studnař, tesař, výrobce hudebních nástrojů a strun, krejčí, rukavičkář, výrobce kamaší, kovář a podkovář.

V roce 1912 stál 1 kg hovězího masa 1,60 K, vepřového 1,80 K, telecího 1,60 K. V té době se konalo sedm ročních a dobytčích trhů.

Stonařov byl jako výletní místo navštěvován v létě až sto hosty převážně z Vídně, kteří zde v romantickém okolí a čistém ovzduší nacházeli občerstvení. Nevýhodou místa byl nedostatek spojení. I když již byla vypracována projektová dokumentace železniční dráhy z Jihlavy do Stonařova, k její realizaci nedošlo.¹⁶

Poslední rukopisná zpráva pochází z 15. července 1927. Napsal ji opět obecní tajemník Josef Linke.¹⁷ Obsahuje zdůvodnění stavby bytu pro tehdejšího lékaře MUDr. Gottfrieda Geyera, další časové údaje a informace o obecní správě a obecním majetku.

Pro stavbu domu, ve kterém by bydlel lékař a zároveň vykonával zaměstnání, vykoupila obec v roce 1927 za 23 700 Kč domek Františka Mírovského, obchodníka smíšeným zbožím, a zadala novostavbu v nákladu 120 000 Kč jihlavské stavební firmě architekta Alberta Rindta. V té době byl totiž zdravotní okrsek zahrnující 9 jazykově smíšených a 3 české obce s celkovým počtem 3500 obyvatel bez lékaře. V případě potřeby jej bylo nutno volat z Jihlavy, Třeště nebo Brtnice. Návštěva u nemocného stála 100 – 150 Kč, což si chudí nemohli dovolit zaplatit, protože mzda dělníka v továrně činila týdně 80 – 100 Kč.

Z událostí první světové války se uvádí noční vyhubování všeobecné mobilizace 1. srpna 1914 a nástup příslušníků záložního mužstva, zabavení měděného plechu ze střechy kostelní věže a odebrání zvonů v roce 1916. V roce 1918 byly vzaty i cínové píšťaly z varhan.

Z poválečné doby bylo připomenuto založení české dvoutřídní národní školy 15. března 1919 a konání velké slavnosti místních Čechů 11. května 1919, při které byly u jižní strany radnice zasazeny dvě lípy. K tomuto dni bylo také nařízeno poprvé vyvěsit na radnici československou státní vlajku. V den 28. října 1919 musely být také na požadavek v obci utábořených vojáků 1. skupiny těžkých houfnic vojenského sboru 2. baterie z italské fronty sejmuty všechny německy psané firemní tabule a opatřeny českým a německým textem. Sedmiměsíční pobyt vojska byl ukončen 18. dubna 1920.

Dne 25. července 1920 byla zřízena poštovní automobilová linka Jihlava – Želetava. Nové zvony pocházející ze slévárenské dílny Richarda Herolda v Chomutově byly vysvěceny 28. září 1924. Jejich cena byla 31 323 Kč. V následujícím roce 1925 byl postaven lihovar.

V roce 1921 měl Stonařov 1275 obyvatel.¹⁸ Obecní zastupitelstvo se skládalo z osmnácti členů, a to čtrnácti Němců, a čtyř Čechů, převážně živnostníků a sedláků. Tvořili jej starosta se dvěma zástupci, tříčlenná obecní rada a dvanáctičlenný obecní výbor. Kromě toho mělo čtyři náhradníky a finanční komisi složenou ze čtyř členů obecního zastupitelstva a čtyř dalších členů.

Z budov patřila k obecnímu majetku radnice, znovu vystavěná v roce 1900, stará škola a nová národní škola, chudinský ústav a chudobinec. Z pozemků to bylo 42 ha 72 a polí, 13 ha 62 a luk, 52 ha 38 a pastvin, 34 ha 98 a lesů, 1 ha 16 a rybníků, 11 a stavební a 1 ha 98 a neproduktivní plochy. Radnice měla zaknihováno výčepní právo.¹⁹

Rukopisné zprávy a pamětní zápisy, zde uvedené ve zkratce, zachycují jevy a události považované autory ve své době za důležité a pozoruhodné pro budoucího čtenáře. Při kritickém přístupu mohou být cenným pramenem poznání a prostředkem vytváření historického vědomí.

POZNÁMKY

- 1 Státní okresní archiv Jihlava, Římskokatolický farní úřad Stonařov 1713 – 1954, Inventář I., 24 Dějiny stonařovského farního kostela a školy (*Geschichte der Stannerer Pfarre – Kirche und Schule*). Rukopisná zpráva *Ursprung und Schicksale der Pfarre Stannern* faráře Antona Oelslera (1776–1818) zůstala nedokončena. Srov. Ernst Fr. HORETZKY, *Geschichtliche Streifzüge durch die Iglauer Sprachinsel*, Iglauer Sprachinsel, 1920–1925, s. 67.
- 2 V roce 1623 byl vypovězen Georg Rudolf; viz Gregor WOLNY, *Kirchliche Topographie von Mähren, meisst nach Urkunden und Handschriften*, II/3, Brünn 1860, s. 39.
- 3 Brtnička patřila ke stonařovské faře do roku 1650, pak byla přefařena k Opatovu, Cerekvička patřila ke Stonařovu do roku 1780, potom k Vlanci; viz G. WOLNY, *c.d.*, s. 38.
- 4 Nastoupil 8. listopadu 1636, když přetím zde měli být jihlavští jezuité jako misionáři, pocházel z Moravské Třebové; viz G. WOLNY, *c.d.*, s. 39.
- 5 Adalbert Buchta byl prvním c.k. poštmistrem ve Stonařově, úřad zastával v letech 1750–1803; viz *Gedenkbuch der Gemeinde Stannern, Pamětný kniha Stonařov*, s. 498 (uloženo na Obecním úřadě ve Stonařově).
- 6 Budova školy stála mezi farou a dnešní poštou.
- 7 Též Herrenhaus; objekt se nacházel na místě dnešních domů č. 78, 79, 80, 81.
- 8 Založen 1785; viz G. WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch, und historisch geschildert*, VI. Band. Iglauer Kreis und mährische Enklavuren, Brünn 1842, s. 39.
- 9 SOKA Jihlava, Římskokatolický farní úřad Stonařov 1713–1954, Inventář III., 29 Nález z věže farního kostela v roce 1956. Nález obsahuje tyto písemnosti: Pamětní zápis při osazení kříže a cibule na věži 5. srpna 1864 (něm.), Pamětní zápis při opravě kříže a cibule na věži 29. září 1889 (něm.), Příspěvek ke stonařovské kronice. Zřízení všeobecné živnostenské pokračovací školy ve Stonařově v roce 1911 (něm.), Historie tržní obce Stonařova, 13. srpen 1912 (něm).
- 10 21. července 1956 bylo sneseno Janem Příbylem z makovice věže měděné pouzdro uložené zde při její generální rekonstrukci v roce 1911–1912. Uvnitř se mimo uvedené pamětní zápisy (viz pozn. 9) našly tyto vklady:
  - 10 papírových obálek s ukázkami různých druhů platidel, a to dosti poškozená papírová platidla z doby kolem roku 1800, sbírka mincí, většinou měděných, několik stříbrných ze 17. až poč. 20. st., zlatá desetikoruna z roku 1909
  - 3 snímky kostelní věže s lešením, snímek domku v pozadí s věží a lešením, 4 pohlednice ze Sto-

nařova, 2 pohlednice znázorňující jihlavský kraj, pohlednice selské svatby, pohlednice císaře Františka Josefa I. z roku 1898

– 3 výtisky novin: Volkswehr, Blatt der Deutschen Arbeiterpartei in Österreich, čís. 110, 9. 8. 1912, Deutsche Wacht, Völkische Blatt für die Iglauer Sprachinsel, čís. 32, 10. 8. 1912, Mährischer Grenzbote, čís. 92, 11. 8. 1912.

Uloženo SOKA Jihlava, Římskokatolický farní úřad Stonařov 1713–1754, Inventář III., 29 Nález z věže farního kostela v roce 1956.

- 11 Pravidelná doprava byla zahájena 23. dubna 1871; Alois ŠIMKA, *Sto let Severozápadní dráhy*, Jihlava 1971, s. 17.
- 12 V roce 1850 měl Stonařov 2009 obyvatel; Josef BARTOŇ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, sv. XI, Ostrava 1988, s. 78.
- 13 Některé informace o obsahu Historie byly zveřejněny v novinách Budovatel okresu Třešť v září 1956 kronikářem Josefem NĚMCEM pod názvem *Z dějin obce Stonařova*.
- 14 Srov. Josef MELION, *Die Meteorsteinfälle in Mähren*, Notizen-Blatt der histor. stat. Section, 1886, s. 35–37; Zdeněk LAŠTOVIČKA, *Svět mluvil o Stonařově*, Lidé a země, 1988, č. 5, s. 215–219.
- 15 Založena 1899; *Gedenkbuch der Gemeinde Stannern, Pamětný kniha Stonařov*, s. 28.
- 16 Světová válka učinila konec projektu z roku 1912; Alois ŠIMKA, *c.d.*, s. 24.
- 17 Nález se uskutečnil v červenci 1988 při rekonstrukci zdravotního střediska č. 159 na dům s pečovatelskou službou. V plechovém pouzdru byly nalezeny dva dvoulisty, fotografie a pohlednice ze Stonařova. Nález uložen na Obecním úřadě ve Stonařově.
- 18 Při sčítání obyvatelstva v roce 1921 bylo ve Stonařově 862 Němců, 387 Čechů a 26 obyvatel jiné národnosti; *Statistický lexikon obcí v Republice československé*, II, Morava a Slezsko, Praha 1924, s. 9–11.
- 19 V roce 1656 obdržel Stonařov od jihlavské vrchnosti půlroční svobodný vinný šenk; G. WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*, VI, s. 39.

1. Snímek kostela s věží před snesením bání v roce 1912. V popředí představitelé obce (1, 2, 3), letní hosté z Oděsy (4) a Vídně (5); z nálezu z věže farního kostela ve Stonařově v roce 1956, kam byl uložen při opravě v letech 1911–1912; viz poznámka č. 10.

2. Pohlednice Stonařova, před rokem 1905; v popředí budova c.k. pošty s hostincem a škola postavená v letech 1886–1887; z nálezu z věže farního kostela ve Stonařově v roce 1956, kam byla uložena při opravě v letech 1911–1912; viz poznámka č. 10.

3. Pohlednice Stonařova, 20. léta 20. století. Pohled s motivem kostela a horního rybníka, v popředí na lodičce zleva obecní tajemník Josef Linke s hudebním nástrojem, neznámá slečna z Rumunska jako letní host a manželka tajemníka Linkeho Leni. Pohlednice pochází z nálezu při rekonstrukci zdravotního střediska v červnu 1988; spolu s ostatními dokumenty (viz poznámka č. 17) zde byla uložena v roce 1927.

Handschriftliche Berichte und Denkeintragungen aus Stonařov (Stannern) - Beitrag zum Kennenlernen der Gemeindegeschichte

Lubomír Peltan

Der erste handschriftliche Bericht vom 15. April 1845 bringt Angaben über die Pfarrgemeinde, ihre Einnahmen und Ausgaben, das Kirchinventar, die Errichtung der Schule und über die Gemeindepflichten der Schule gegenüber.

Weitere Eintragungen und Berichte, die im Kirchturmknopf im Jahre 1956 gefunden wurden, stammen vom 5. August 1864, 29. September 1889 und 13. August 1912. Die ersten zwei Texte informieren über die Zusammensetzung der Gemeindevertretung, nennen die örtlichen Organisationen und Vereine, erwähnen die Lebensbedingungen der Bevölkerung und Ereignisse in der Gemeinde. Der letzte und umfangreichste Text gibt einen Überblick über die historischen, chronologisch gereihten Daten und bringt die daran angeknüpften Angaben über die Bevölkerung und die kleine Stadt am Anfang des 20. Jahrhunderts.

Der bei der Rekonstruktion des Gebäudes der ehemaligen Poliklinik im Jahre 1988 gefundene Bericht stammt vom 15. Juli 1927. Er beinhaltet die Begründung des Aufbaus des Arzthauses, benachrichtigt über Gemeindeangelegenheiten und macht mit Ereignissen in der Nachkriegszeit bekannt.

Diese Dokumente behandeln unmittelbar das damalige Leben und sind die die Geschichte der Gemeinde teilweise erklärende Quelle und der Beitrag zu ihrem Kennenlernen.

Übersetzt von Renata Pisková

Adresa autora:

Lubomír Peltan, Stonařov 292, 588 33 Stonařov